

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

Реєстраційний № _____
Дата реєстрації _____

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Кваліфікаційна (дипломна) робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми Психологія розвитку
24Мд-Псих групи
Жанни Михайлівни Богатирчук
Науковий керівник:
доцент кафедри соціальної та
практичної психології,
кандидат філософських наук, доцент
Ганна Володимирівна Пирог

Рекомендовано до захисту
рішенням кафедри соціальної та практичної психології
Протокол № ____ від « ____ » _____ 2020 р.
Зав. кафедри _____ Н.Ф. Портницька

м. Житомир – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕЛІГІЙНОСТІ	8
1.1. Релігійність як предмет психологічного дослідження.....	8
1.2. Проблема гендера в психології.....	14
1.3. Взаємозв'язок релігійності та гендерних особливостей у юнацькому віці	20
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕЛІГІЙНОСТІ.....	29
2.1. Методи та методики дослідження релігійності.....	29
2.1.1. Загальні підходи до дослідження психологічних особливостей релігійності.....	29
2.1.2. Дослідження релігійних орієнтацій.....	31
2.1.3. Методика дослідження індивідуальної релігійності.....	34
2.2. Методи дослідження гендерних особливостей юнаків.....	35
2.2.1. Дослідження гендерних характеристик в структурі « Я - концепції» особистості.....	35
2.2.2. Вивчення гендерних установок.....	37
2.2.3. Вивчення ступеня вираженості маскулінних і фемінних характеристик в структурі особистості.....	38
2.3. Процедура дослідження гендерних особливостей релігійності юнаків.....	40
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ТА РІВНЯ РЕЛІГІЙНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	46
3.1. Особливості релігійності юнаків.....	46
3.1.1. Характеристика релігійної приналежності в юнацькому віці.....	46
3.1.2. Особливості асоціативного мислення юнаків.....	49

3.1.3. Аналіз рівня релігійності у юнацькому віці.....	53
3.2. Особливості психологічної статі юнаків.....	55
3.3. Взаємозв'язок структури та рівня релігійності з психологічною статтю юнаків	58
3.3.1. Гендерні та статеві особливості структури релігійності в юнацькому віці	59
3.3.2. Особливості взаємозв'язку рівня релігійності та гендерної ідентичності.....	63
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день, коли Україна відстоює власну незалежність військовими діями, рівень тривожності населення високий, люди потребують підтримки й допомоги, проблема релігійності є актуальною.

Релігійна свідомість є однією із складових елементів свідомості людини. Її формування зумовлене низкою чинників: вихованням в родині, очікуваннями суспільства, бажанням пізнати істину, життєвими труднощами, що спонукають до пошуку допомоги в релігії тощо.

О. Бучма акцентує увагу на тому, що сьогодні відбувається посилене стремління народів і націй до суверенітету, відновлення традицій, культури, мови, які мотивують країну до розвитку і оновлення. І значну, а іноді й провідну роль у цьому питанні відіграє релігійний чинник. Як зазначав Б. Лобовик, релігія - це засіб самоутвердження людини в світі, цілісність практично духовного входження людини в світ. А оскільки це «входження в світ» відбувається саме в юнацькому віці, тому є необхідність дослідити особливості релігійності в юнацькому віці.

Як свідчать дослідження останніх років, розвиток релігійної свідомості найбільш активно відбувається в юнацькому віці. Саме в цей період хлопці й дівчата формують цілісний образ власного «Я», з'ясовують для себе пріоритетні цінності, визначають свою належність до тих чи інших релігійних течій, остаточно створюють певний образ Бога та ставлення до нього (В. Лубський, О. Предко, Д. Мельников, В. Москалець, О. Вишневський, С. Прежина, П. Бенсон, Б. Спілка).

На нашу думку, релігійність залежить не тільки від вищезгаданих чинників, але і від гендерної ідентифікації особистості. Маскулінність, андрогінність і фемінність є нормативним уявленням про соматичні, психічні та поведінкові властивості, характерні для чоловіків і жінок. Згідно з

гендерними стереотипними уявленнями суспільства, жінка повинна бути фемінною, а чоловік – маскулінім. Проте, як свідчать дослідження, прояви того чи іншого гендеру притаманні як і жінкам, так і чоловікам. Проблемами гендеру займалися багато вчених-класиків зарубіжної психології: З.Фрейд, К.Г.Юнг, С. Гроф, К. Хорні, Д. Б. Міллер, С. Бем, а також сучасні російські та українські вчені, зокрема: І. С. Кон, Э. П. Ільїн, А.А.Чекаліна, Т.В.Андреева, О.С.Кочарян, Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи та багато інших.

Значущість і недостатня розробленість теоретичних та прикладних аспектів вказаних проблем зумовили вибір теми магістерської роботи: «Гендерні особливості релігійності у юнацькому віці».

Об'єкт дослідження: релігійність у юнацькому віці.

Предмет дослідження: гендерні особливості релігійності у юнацькому віці.

Мета дослідження: визначити гендерні особливості релігійності у юнацькому віці.

Гіпотеза дослідження: релігійність в юнацькому віці має гендерні особливості:

- Юнаки та юнки з гендером «маскуліність» матимуть низький рівень релігійності;
- Юнаки та юнки з яскраво вираженою андрогінністю матимуть середній рівень релігійності;
- Юнаки та юнки з статево-рольовим типом «фемінність» будуть мати високий рівень релігійності;
- Юнаки та юнки з невизначеним статево-рольовим типом матимуть середній рівень релігійності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до проблеми релігійності та гендеру.

2. Запропонувати теоретичну модель психологічних особливостей релігійності та гендерних особливостей у юнацькому віці.

3. Підібрати методи та методики для вивчення даної проблеми, спланувати емпіричне дослідження.

4. Емпірично дослідити психологічні та гендерні особливості релігійності юнаків.

5. Проаналізувати зв'язок гендерних відмінностей та релігійності в юнацькому віці.

Методологічні та теоретичні основи дослідження: концепція андрогінності С.Бем; підходи до вивчення поняття «релігійна особистість» М.А.Попової, А.Г.Оллпорта, С.К. Дулумана, Й.Ваха та ін.

Методи та організація дослідження: для вивчення рівня релігійності у юнацькому віці були використані теоретичний аналіз та узагальнення; для організації емпіричного дослідження методики: «Психологічний аналіз рівня індивідуальної релігійності» (І. Ф. Мягков, Ю. В. Щербатих, М. С. Кравцова), «Статеворольовий опитувальник» Сандри Бем та модифікована «Анкета релігійних орієнтацій» І.М.Богдановської.

У дослідженні взяло участь 70 досліджуваних віком 18-22 років: 42 юнки та 28 юнаків. Для проведення дослідження було створено електронну форму опитування з використанням Google форми.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки, застосуванням методів, релевантною метою і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Практичне значення: дослідження може бути використано для розробки низки подальших досліджень, які стосуються функціональності релігійності. Також його результати можуть бути корисними для батьків, вчителів та психологів, які здійснюють у вихованні підростаючого покоління просвітницьку та ціннісно-орієнтаційну активність.

Апробація роботи: Результати дослідження апробовано на IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції (м. Житомир, 21 квітня 2020 р.) та II Студентській конференції «Психічне здоров'я особистості: актуальні проблеми теорії і практики» (м. Житомир, 19 листопада 2020 р.).

Результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях:

1. Богатирчук Ж.М. Теоретико-психологічний аналіз гендерних особливостей релігійності. *Особистісне зростання: теорія і практика:* Збірник наукових праць. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020. С. 18-20.

2. Богатирчук Ж.М. Гендерні особливості релігійності в юнацькому віці. *Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету.* Випуск 13. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020.

Структура курсової роботи: наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел, що нараховує 71 найменування (на 6 сторінках) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки друкованого тексту, із них 72 сторінки основного тексту. У роботі міститься 5 таблиць, 17 рисунків.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ТА РІВНЯ РЕЛІГІЙНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

3.1. Особливості релігійності юнаків

3.1.1. Характеристика релігійної приналежності в юнацькому віці

Для дослідження релігійності юнаків було використано та модифіковано «Анкету релігійних орієнтацій» І.М. Богдановської. Виходячи з отриманих результатів було отримано наступні статистичні дані.

За результатами опитувальника 40% (28) досліджуваних вважають себе віруючими, 37 % (26) не вважають себе віруючими людьми і 23% (16) досліджуваних не змогли визначитися з відповіддю.

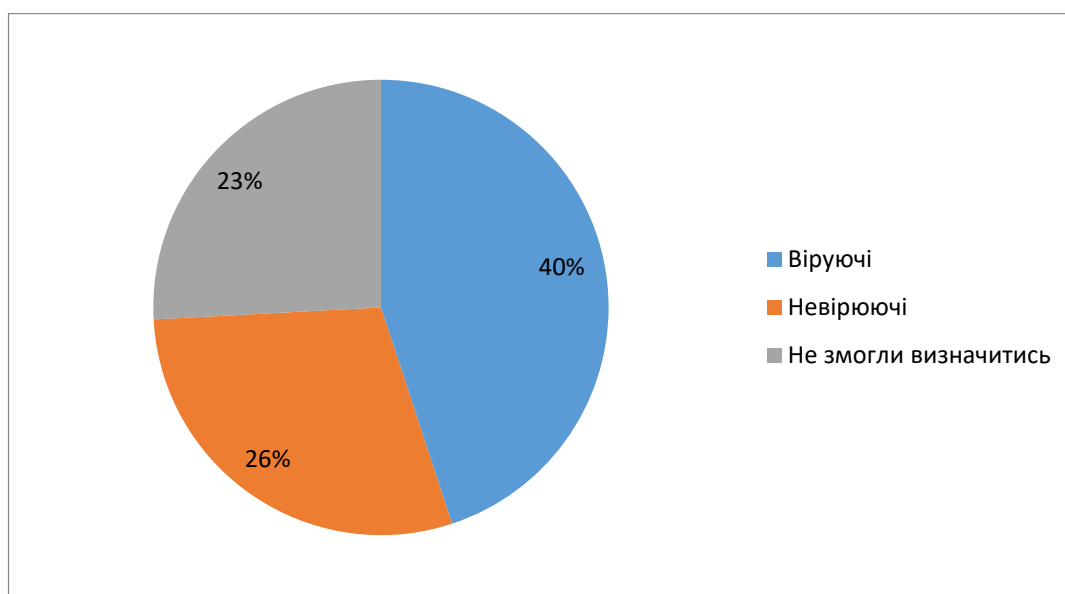

Рис 3.1. Відсоткове співвідношення віруючих та невіруючих серед досліджуваних

Це може говорити про те, що кількість вибірки, яка вважає себе віруючою та невіруючою приблизно однакова.

Респондентам було запропоновано оцінити свій рівень релігійності на шкалі від 1 до 5, де 1 невіруючий, 5 – сильно віруючий, більшість досліджуваних відмітили, саме середній рівень (3 бали). Результати представлені на Рис 3.1.1.

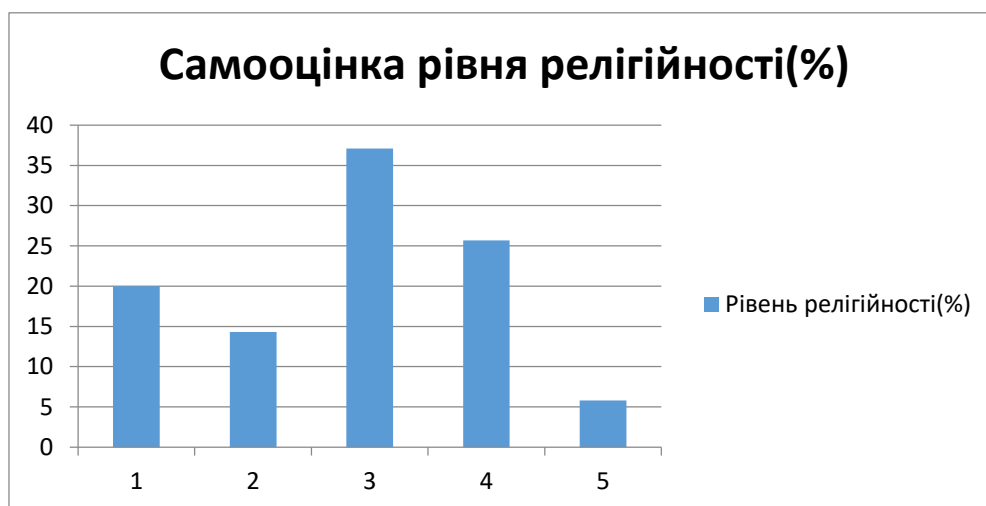

Рис 3.1.1.2 Відсоткове співвідношення рівня релігійності серед досліджуваних

Можна побачити, що більшість досліджуваних відмітили середній (37,1%) та вище середнього (25,7%) рівні релігійності, низький рівень відмітили в себе тільки 20% досліджуваних.

Більшість досліджуваних сповідують християнство (85,7 %), 11,4% досліджуваних є прихильниками атеїстичних поглядів і 2,9 % досліджуваних сповідують буддизм.

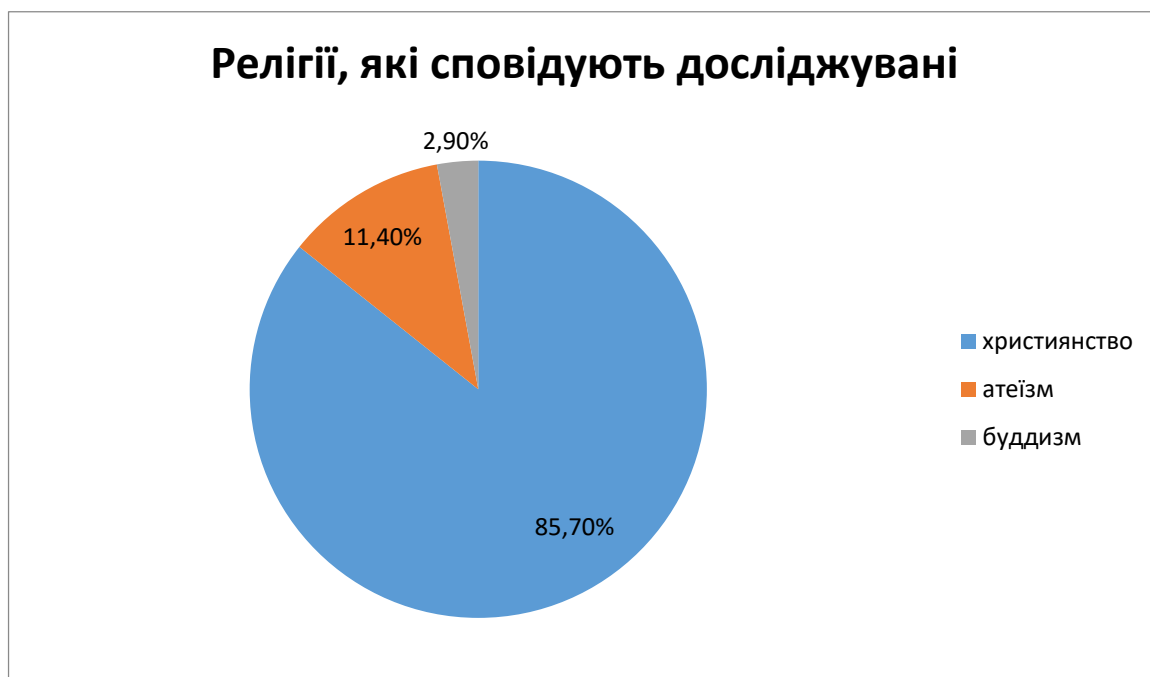

Рис 3.1.1.3 Відсоткове співвідношення релігій , як сповідуються серед досліджуваних

Те, що більшість досліджуваних є християни , можна пояснити релігійними поглядами українського народу, які склалися історично і наслідуються протягом багатьох поколінь. Це є також показовим у святкуванні релігійних свят, адже 57,1 % відмітили, що святкують ті свята, які прийняті в сім'ї, найпоширеніші свята святкують 28,6 % досліджуваних та лише 14,3 % надають перевагу святам, які прийняті в релігії.

Аналізуючи практичну складову та значущість релігії в житті досліджуваних, можна відмітити, що 8,6% досліджуваних часто відвідують місця в яких проводяться богослужіння, 22,9 % іноді відвідують храми, 2,9 % ніколи не відвідують, що можна пояснити наявністю атеїстичної вибірки, та 65,7 % рідко відвідують місця богослужінь. З результатів чітко видно, що більшість української молоді не надає перевагу відвідуванням місць богослужінь, на що може впливати домінування потреб та інтересів, які стосуються провідної діяльності в цьому віці. Припускаємо, що цей чинник також може вплинути на те, що 60% досліджуваних відмітили, що ніколи не

читають священних книг релігії, яку сповідують, 31,4 % рідко звертаються до священних книг, 5,7% - іноді та лише 2,9% - часто.

Виходячи зі статистичних даних, віруючих стає на даний час більше, це явище більшість досліджуваних (45,7%) описують тим, що релігія є шляхом до пошуку ідеалу та способом заповнення порожнечі. Це явище можна пояснити теперішньою ситуацією у країні та світі в цілому. 14,3 % досліджуваних відмітили релігію, як спосіб каяття, 11,4% - опіум для народу, по 8,6 % - повернення до щирої віри, відновлення традицій та політична гра, 2,9% вважає, що тепер прийнято бути релігійним, тому число віруючих останнім часом зростає. Результати представлені на Рис 3.1.1.4.

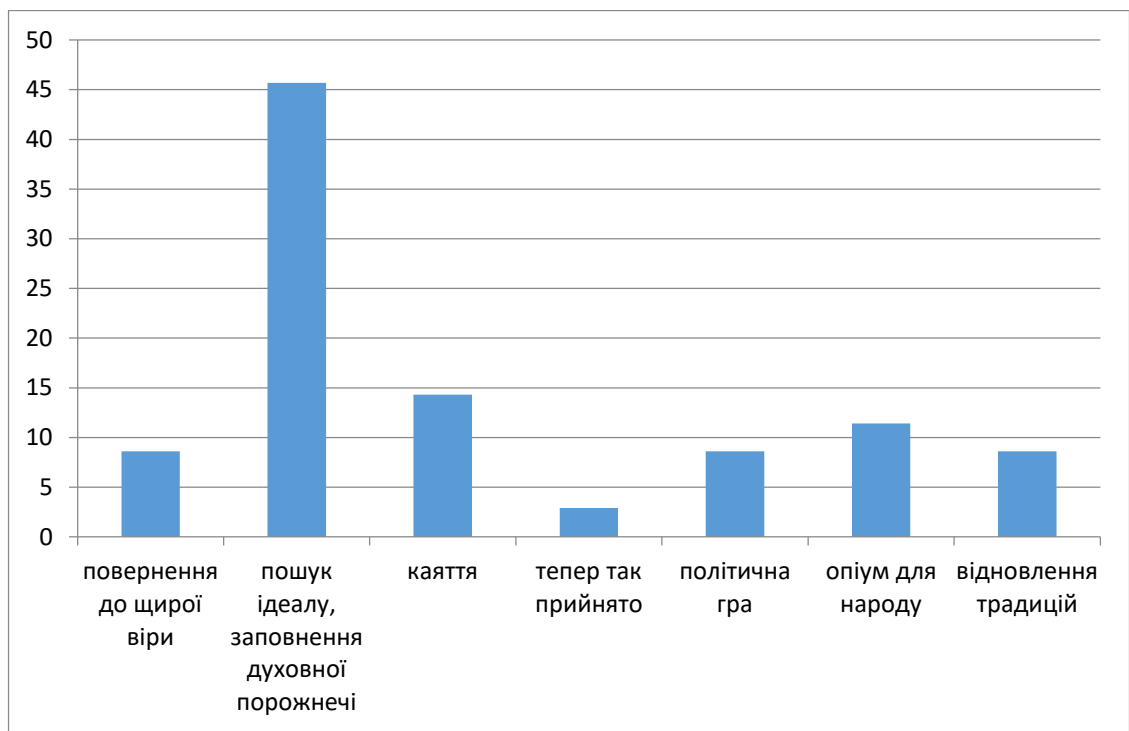

Рис 3.1.1.4 Відсоткове співвідношення аналізу збільшення ролі релігії у житті нації

Виходячи з попередніх результатів, можна пояснити той факт, що 34,3% досліджуваних часто звертаються з молитвою до Бога, це можна співвіднести з тим, що в молитві і відбувається пошук до ідеалу та заповнення духовної порожнечі, які більшість досліджуваних відмітили як основний чинник

звернення до релігії. Трохи менше 31,4 % досліджуваних рідко звертаються до молитви, 14,3 % - іноді, 20% - ніколи .

3.1.2. Особливості асоціативного мислення юнаків

Виходячи з результатів асоціативного експерименту, де було надано слово-стимул «релігійність», було отримано наступні результати (див. Додаток 1).

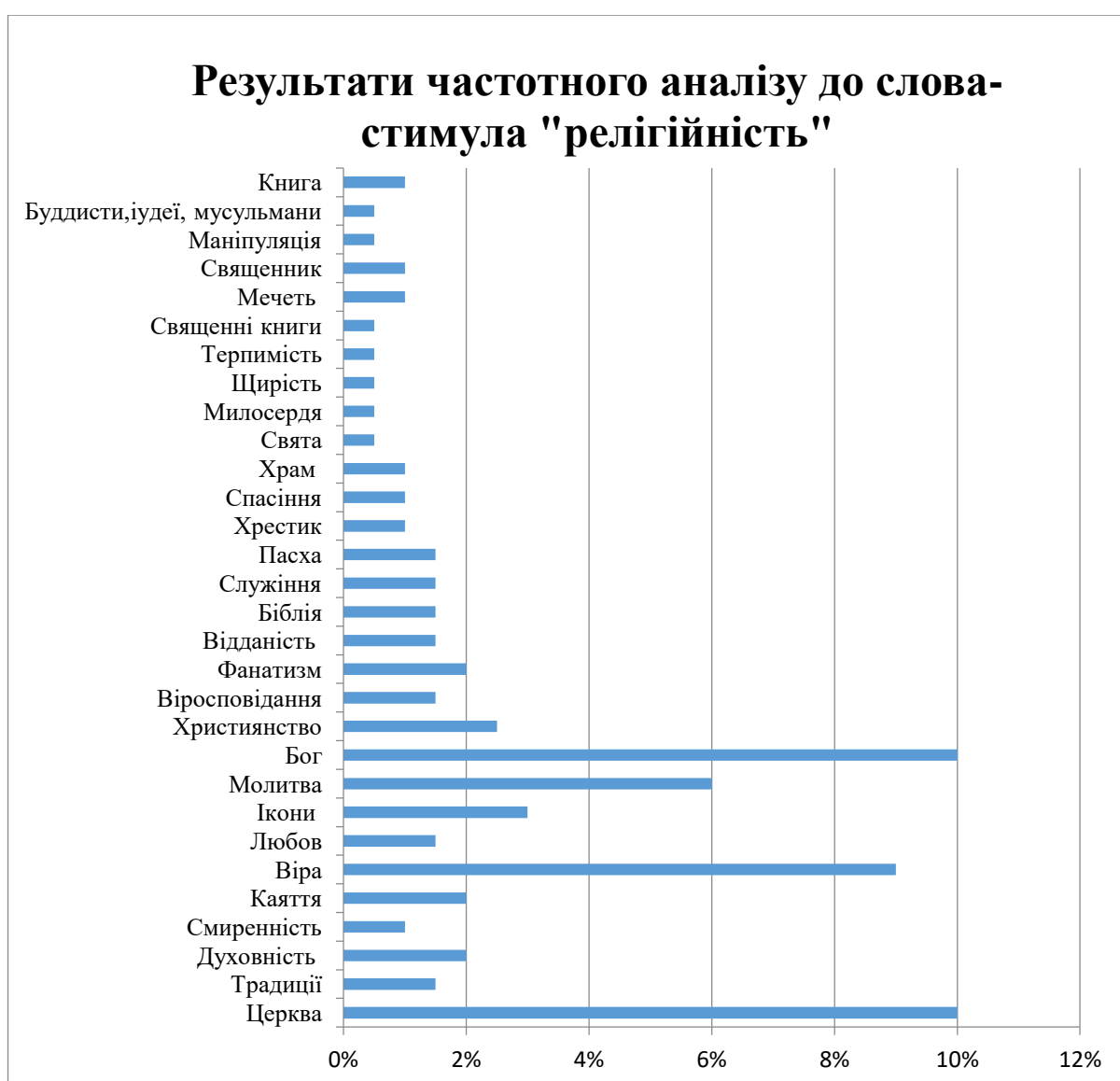

Рис 3.1.2.1 Відсоткове співвідношення асоціацій до слова-стимула «релігійність»

Виходячи з результатів частотного аналізу можна побачити, що більшість асоціацій нетотожні і досить різноманітні, що може свідчити про певну сформованість індивідуальної релігійної свідомості у юнацькому віці, наявність певного відношення до релігії, релігійного досвіду, нестереотипністю мислення та добре розвиненого абстрактного мислення у цьому віці.

Всього нараховано 94 різних асоціацій. Проаналізувавши результати асоціативного експерименту, чітко видно, що найбільш поширеними є асоціації «церква» (10%), Бог (10%), «віра» (9%), молитва(6%), «ікони» (3%), християнство(2,5%). Домінування саме цих асоціацій можна пояснити релігійною ідеологією українського народу.

Проте незважаючи, що більшість асоціацій носять позитивний або нейтральний характер, присутні асоціації, які виражають негативне ставлення до релігії, наприклад «маніпуляція», «кара», «залежність», «покора», «страх», «фанатизм», «бомбування» «втрата думки», «безвихідь», «спокутування», «жертвність». Це може бути пов'язане з тим, що в християнстві, адже більшість досліджуваних є християни, ситуація людини постає досить суперечливою. В християнській культурі пропагується усвідомлення людиною власної провини, тобто людина повинна страждати, і лише «приймаючи свій хрест», людина може перемогти зло в собі та у світі.

Виділені асоціації можна об'єднати в декілька категорій (Табл. 3.1.2.1) .

Таблиця 3.1.2.1

Групування асоціацій до слова-стимула «релігійність»

Категорія	Асоціації
Релігійні вподобання	Буддисти, іудеї, мусульмани, християнство, православ'я .
Релігійні предикати	Церква, священні книги, священник, мечеть, ладан,свічки,ікони, молитва, Бог, храм, книга , біблія, служіння, релігія, хрестик, віросповідання,

	слово, пісня, символи, гріх, догматизм, набожність.
Етичні категорії	Духовність, милосердя, щирість, смиренність, терпимість, віра, любов, добросердність, відданість, святість, залежність, добро, надія, мораль, чесність, благодать .
Середовище	Мечеть, храм, університет, сім'я, небо, рай, пекло, синоґога, секта.
Персонажі	Раб, Бог, ангел.
Поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому	Каяття, маніпуляція, протистояння, кара, потяг, координата, покора, спасіння, фанатизм, спокій, страх, рабство, влада, гроші, бомбування, втрата думки, безвихідь, спокутування, жертвність, пошук сенсу, праця, мир, війна.
Релігійні традиції, таїнства	Традиції, свята, причастя, сповідь, каяття, хрещення, Різдво, Пасха, православне свято.
Нетипові поняття	Народ, різнобарв'я, увага, напрям, схильність, тиша, знання, чоловік, законність.

Було виділено 8 категорій, серед яких такі як: релігійні вподобання, релігійні предикати, етичні категорії, середовище, персонажі, поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому, релігійні традиції, таїнства, нетипові поняття.

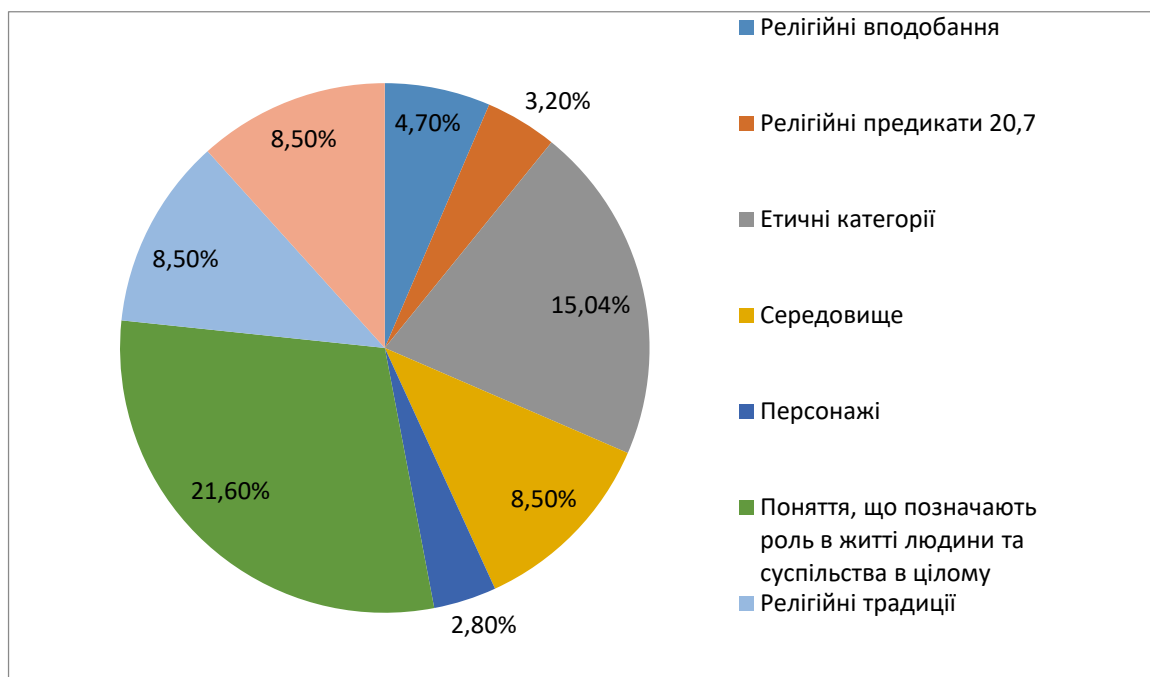

Рис 3.1.3.2 Відсоткове співвідношення категорій до слова-стимула «релігійність»

Найпопулярнішими категоріями є «релігійні предикати» налічує 22 асоціації, «поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому» включає 23 асоціації та «етичні категорії» - 16 асоціацій. Така закономірність може бути спричинена добре розвиненим аналітичним мисленням у юнацькому віці. Юнаки схильні порівнювати, співставляти з минулим досвідом і приходити до конкретного умовиводу.

Найменш популярними є такі категорії як «релігійні вподобання» налічує 5 асоціацій та «персонажі» - 3 асоціації.

Отже, проаналізувавши отримані результати, можна зробити висновок, що в юнацькому віці мислення набуває нестереотипного характеру, завдяки присутньому релігійному досвіду формується власне ставлення до релігійних явищ, релігійність здебільшого сформована, зокрема її когнітивна складова, що дозволяє розуміти та аналізувати релігійні символи.

3.1.3. Аналіз рівня релігійності у юнацькому віці

За результатами методики «Структура індивідуальної релігійності» Ю.В.Щербатих було виділено 3 рівні релігійності: високий, середній та низький. Високий рівень релігійності мають 25,7 % респондентів, середній – 57,2 % та низький рівень релігійної свідомості мають 17,1 % досліджуваних. Результати представлені на Рисунку 3.1.3.

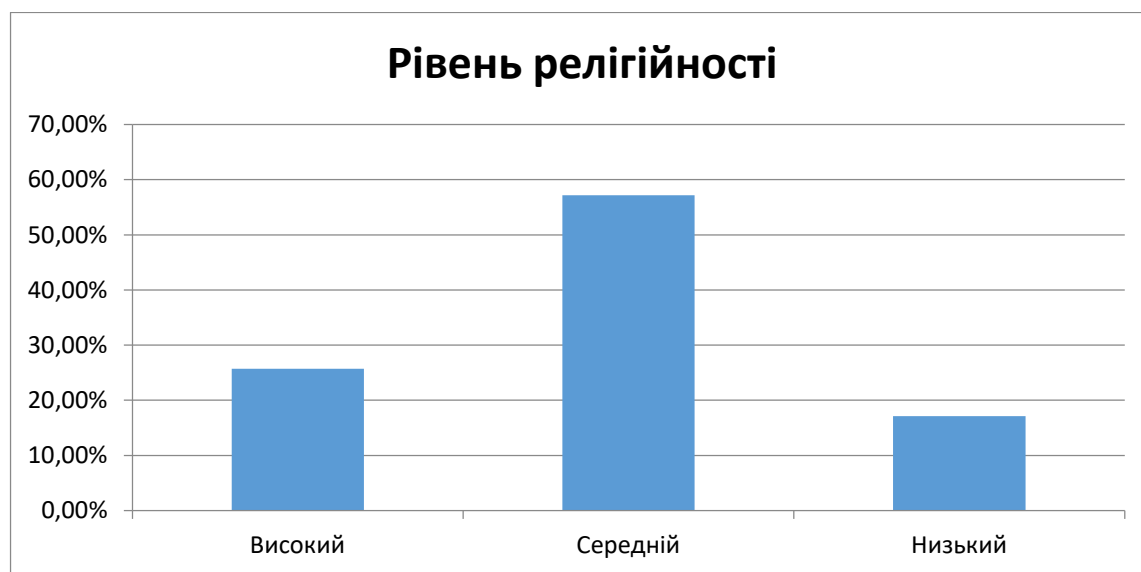

Рис 3.1.3. Відсоткове співвідношення рівнів релігійності серед респондентів

Виходячи з отриманих результатів, можна побачити, що найбільш вираженим є середній рівень релігійності (40 досліджуваних). Це може говорити про те, що більшість досліджуваних мають стійку позицію, щодо релігійних явищ, мають деякий рівень релігійного досвіду та, скоріш за все, належать до певної конфесії, релігійної або соціально-демографічної групи.

Менш вираженим є високий рівень релігійної ідентичності (18 респондентів). Характерними ознаками цього рівня можна вважати: наявність стійкої позиції та релігійної ідентичності, дотримання традицій, глибинна релігійна самосвідомість. Респонденти з високим рівнем релігійності мають достатній рівень релігійного досвіду, завдяки чому формується їх позиція

щодо релігійних явищ, в даному випадку релігія виступає як взірць моральних норм і є складовою життєвої позиції індивіда.

Найменший прояв має низький рівень релігійності (12 респондентів). Для такого рівня характерною є приналежність до певної конфесії, але при цьому традиції цієї віри не займають місце у житті людини або релігійна ідентичність відсутня, індивід не відносить себе ні до однієї конфесії (атеїзм). Те, що низький рівень релігійної ідентичності займає останнє місце можна пояснити розвитком релігійної сфери у середовищі в якому виховується особистість та збільшенням релігійних організацій, що супроводжується масштабним залученням до релігійного життя громадян нашої держави, а формування або завершення формування особистісного самовизначення в юнацькому віці сприяє пошуку себе в різних сферах.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що більшість респондентів мають середній рівень релігійності. Можна припустити, що на це явище впливає як середовище виховання особистості, так і релігійний досвід.

3.2. Особливості психологічної статі юнаків

Гендерні відмінності юнаків визначалися за допомогою «Статеворольового опитувальника» С.С. Бем. Вивчення гендерних особливостей здійснювалось на основі діагностики домінуючого типу гендерної ідентичності: фемінного, маскулінного, андрогінного, невизначеного.

Узагальнені результати розподілу респондентів за типом гендерної ідентичності, які було отримано, представлені у таблиці 3.2

Таблиця 3.2.

Розподіл досліджуваних за типом гендерної ідентичності

(в абсолютних показниках та %)

Вибірка	Тип гендерної ідентичності							
	фемінний		маскулінний		андрогінний		невизначений	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Юнаки	0	0%	5	7,1%	23	32,9%	0	0%
Юнки	10	14,2%	2	2,9%	30	42,9%	0	0%
Загалом	10	14,2%	7	10%	53	75,8%	0	0%

Проаналізувавши результати, можна чітко побачити, що серед респондентів домінуючим є андрогінний тип гендерної ідентичності – 75, 8% (серед яких 32,9% - юнаки, 42,9 % - юнки). Це свідчить про те, що у досліджуваних яскраво виражені якості, які притаманні як мускулінному, так і фемінному статевої ролі типу. Відповідно до існуючих уявлень індивід не обов'язково є носієм чітко вираженої психологічної маскулінності або фемінності. В особистості можуть бути на паритетних засадах представлені істотні риси як маскулінного, так і фемінного типів. При цьому передбачається, що у андрогіна ці риси представлені гармонійно і взаємодоповнюваність. Вважається, що така гармонійна інтеграція маскулінних і фемінні рис підвищує адаптивні можливості андрогінного типу. При цьому велика м'якість, стійкість в соціальних контактах і відсутність різко виражених домінантно-агресивних тенденцій в спілкуванні ніяк не пов'язані зі зниженням впевненості в собі, а навпаки проявляються на тлі збереження високої самоповаги, впевненості в собі і самоприйняття. Можна помітити, що зараз поняття фемінності і маскулінності дещо змінилися, кордони між ними розмиті. Дані результати можна пояснити перебудуванням сучасної статевої ролі структури суспільства, так як наразі в суспільстві теоретично,

як такого, гендерного поділу майже не існує, відбувається боротьба за рівність чоловіків та жінок і відповідно, у чоловіків та жінок є присутніми якості як фемінності, так і маскулінності.

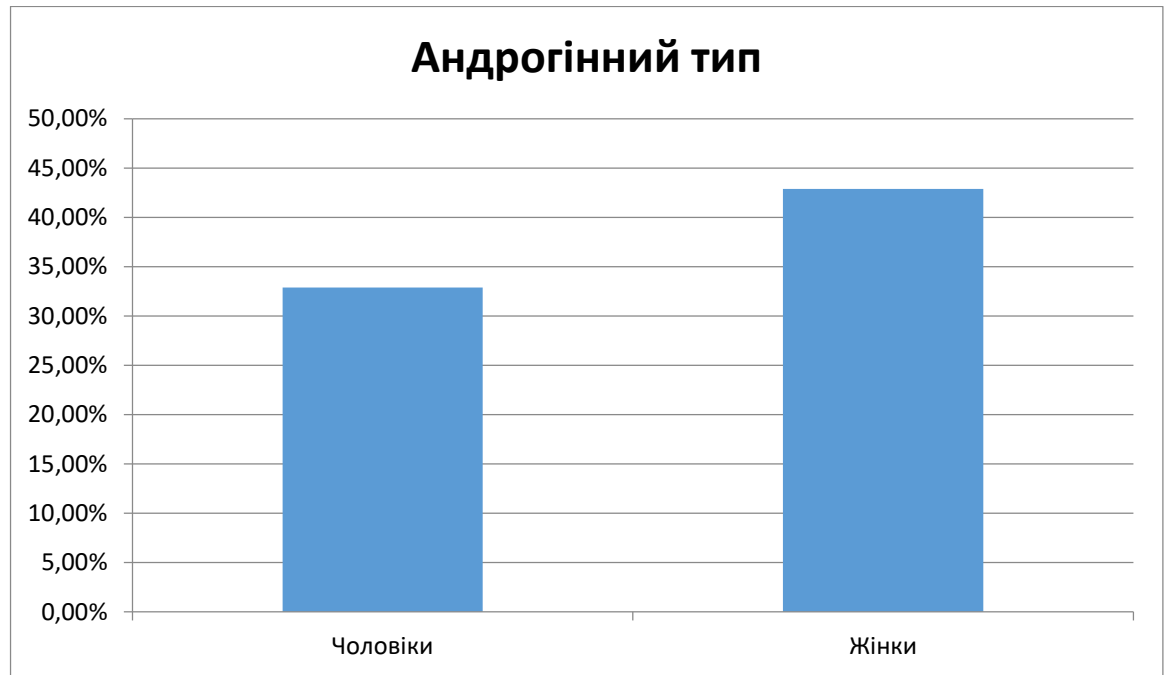

Рис 3.2.1 Відсоткове співвідношення статевих відмінностей для андрогінного типу гендерної ідентичності

Фемінний статеворольвий тип присутній у 14,2% досліджуваних жіночої статі. Для даного типу характерними є такі особистісні характеристики як поступливість, м'якість, сором'язливість, ніжність, сердечність, здатність до співчуття, співпереживання, поступливість жіночність, довірливість, терпимість тощо. Соціальні стереотипи фемінності менше стосуються статевих сторін особистості і успішності ділової кар'єри, але при цьому приділяють значну увагу емоційним аспектам. Можна відмітити, що серед даної вибірки немає досліджуваних чоловічої статі з фемінним типом гендерної ідентичності. Цьому може сприяти прийняте в українському суспільстві виховання, де чоловіків зазвичай виховують в таких рамках, де вияв емоційності чи більш жіночних рис характеру не є прийнятним.

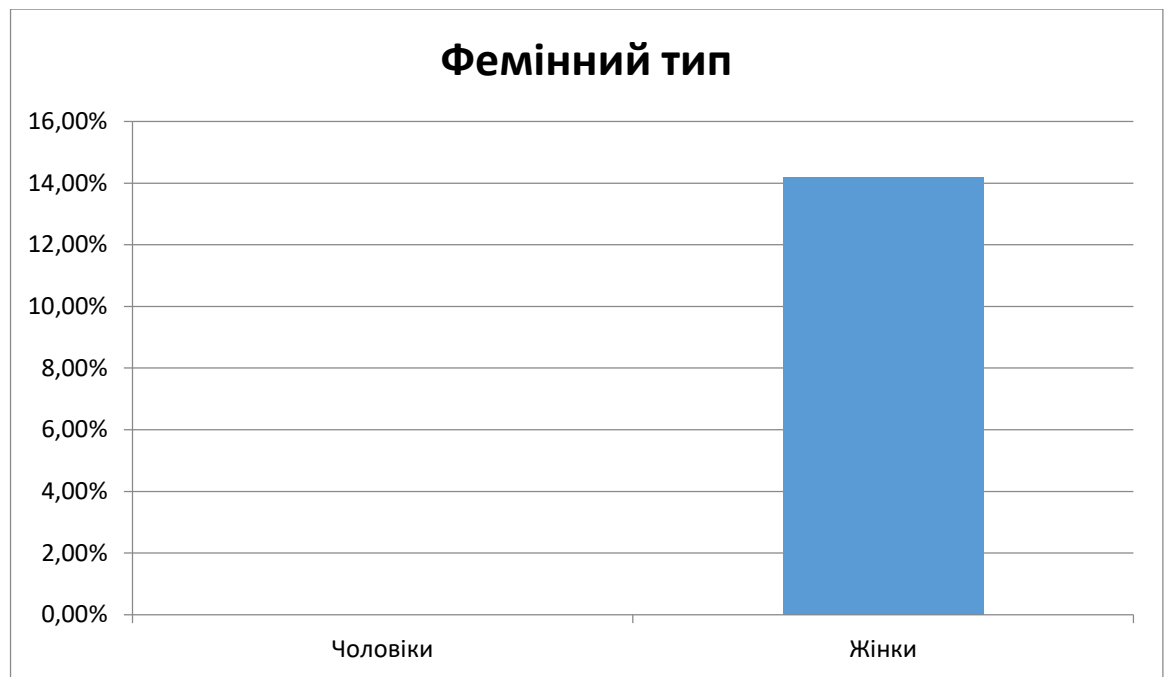

Рис 3.2.2 Відсоткове співвідношення статевих відмінностей для ремінного типу гендерної ідентичності

Маскулінний тип гендерної ідентичності спостерігається у 10% респондентів (юнаки - 7,1 %, юнки – 2,9 %). Для даного типу притаманними є такі риси характеру як незалежність, наполегливість, домінантність, агресивність, схильність до ризику, самостійність, впевненість в собі, аналітичність, здатність керувати, домінування, мужність, зовнішня стриманість, здатність діяти в якості лідера, сміливість, сила волі витривалість та інші. Показовою є наявність жіночої статі серед досліджуваних з маскулінним статевоюрольовим типом, це означає, що в даних досліджуваних більш вираженими є риси характеру, що притаманні чоловічій статі.

Рис 3.2.3 Відсоткове співвідношення статевих відмінностей для маскулінного типу гендерної ідентичності

Серед даної вибірки не виявлено респондентів з невизначеним статеворольовим типом. Таке явище може бути ознакою сформованої гендерної ідентичності в юнацькому віці.

Отже, підсумувавши вищесказане, можна зробити висновок, що більшість досліджуваних мають андрогінний статеворольовий тип (75,8%), на другому місці – фемінний (14,2%), на третьому – маскулінний (10%) тип гендерної ідентичності.

3.3. Взаємозв'язок структури та рівня релігійності з психологічною статтю юнаків

3.3.1. Гендерні та статеві особливості структури індивідуальної релігійності у юнацькому віці

У емпіричному дослідженні було розглянуто структуру індивідуальної релігійності в залежності від гендерної приналежності особистості. За допомогою методики «Структура індивідуальної релігійності» Ю.В.Щербатих» визначились провідні складові індивідуальної релігійності, серед яких: ФІЛ - відображає гносеологічні корені релігійності і схильність до ідеалістичної філософії, МАГ- ставлення до магії, ПІД - визначає тенденцію особистості шукати в релігії підтримку і розраду, ЗОВН - виділяє зовнішні ознаки релігійності, ПСН- інтерес до, так званої, «псевдонауки» – загадковим і таємничим явищам, в сприйнятті яких віра відіграє значно більшу роль, ніж знання, ВС- визначає тенденцію вірити в Творця і визнавати існування вищої сили, що створила світ, САМ - з'ясовує наявність релігійної самосвідомості, тобто внутрішньої потреби в релігійному віруванні, МОР - ставлення до релігії як до зразку моральних норм поведінки . За результатами аналізу було отримано наступні дані (див. Додаток 2).

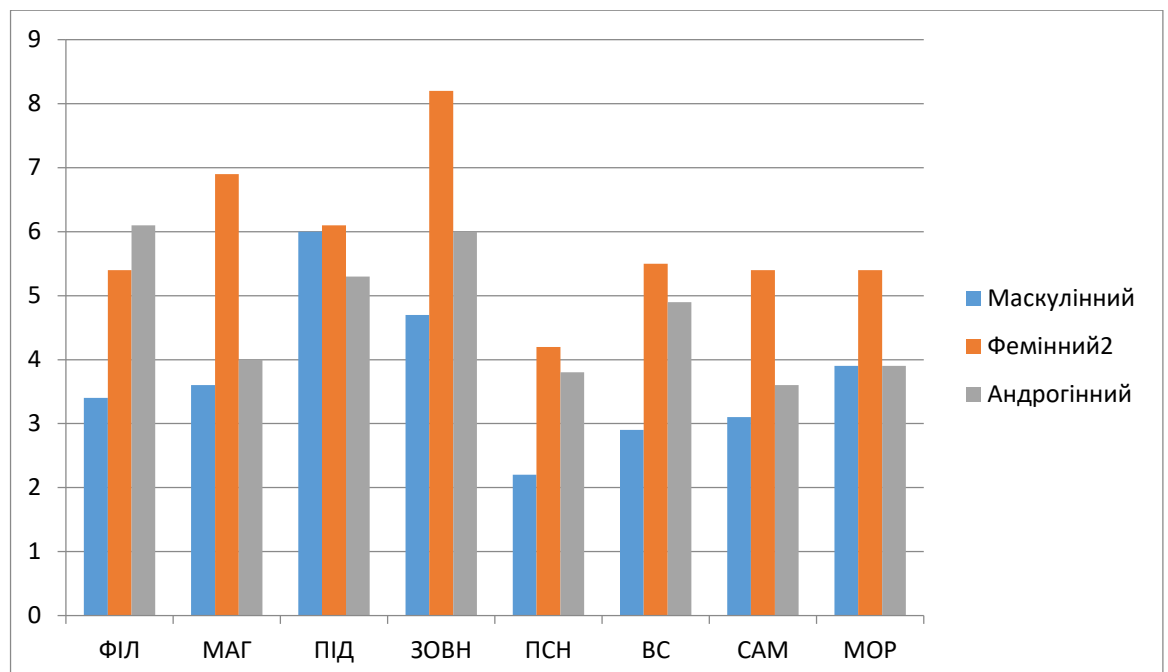

Рис 3.3.1.1 Структура індивідуальної релігійності для фемінного типу гендерної ідентичності

Для фемінного типу гендерної ідентичності провідним фактором в структурі релігійності є ЗОВН (середній бал 8,2). Це означає, що зазвичай представники з фемінним статевоюрольвим типом сприймають релігійність через зовнішні ознаки такі як, наприклад носіння хресту, ікони тощо. Також показовим елементом є фактор МАГ(середній бал 6,9), який свідчить про сприймання релігійності, релігії загалом чогось магічного, потустороннього. Фактор ПД (6,1) також один з показових для фемінного типу, він виражає пошук у релігії підтримки та розради (наприклад молитва, відвідування церкви тощо).

Середнє значення має фактор ВС (5,5) він вказує на віру у вищу силу яка створила світ, наявність Бога, віра в нього, але при цьому віра не є фанатичною, а є більш усвідомлюваною.

Найменш виражені такі складові індивідуальної релігійності як ПСН (4,2), ФІЛ(5,4), САМ (5,4), МОР (5,4). Це означає, що представники фемінного типу гендерної ідентичності більш раціонально усвідомлюють релігійність, присутній незначний інтерес до так званої «псевдонауки» – загадковим і таємничим явищам супроводжується осмисленням та раціональним сприйняттям релігійних явищ, при цьому релігія не сприймається як показник моральних норм.

Щодо маскулінного типу можна чітко побачити, що показники майже за всіма складовими індивідуальної релігійності знаходяться на низьких показниках, якщо порівнювати з фемінним типом гендерної ідентичності, де переважно всі фактори знаходяться на середньому рівні. Показовим для маскулінного статевоюрольвового типу є фактор ПД (6 балів), який описує пошук у релігії підтримки, тоді як для фемінного типу найбільше значення відіграє така складова як зовнішні ознаки релігійності. Також можна відмітити, що фактори МОР (3,9) та ЗОВН (4,7) також є провідними для маскулінного типу, тобто в даному випадку релігія проявляється не тільки як

зовнішні її ознаки, а й в дечому виступає як зразок моральних та поведінкових норм.

Найменш виражені такі складові як ФІЛ (3,4), МАГ (3,6), ПСН (2,2) та САМ (3,1). Тобто релігія не сприймається як щось магічне та поту стороннє, при цьому відсутня внутрішня мотивація в релігійному віруванні.

Структурними елементами андрогінного типу гендерної ідентичності виступають : ФІЛ (6,1), ЗОВН (6) та ПІД (5,3). Це свідчить про те, що релігія сприймається як філософська концепція, зокрема її гносеологічні корені, представники андрогінного статевої ролівого типу схильні до ідеалістичної філософії та сприймають релігію зазвичай через її зовнішні прояви. Показовим для всіх гендерів є компонент ПІД, який свідчить про пошук у релігії підтримки, цей феномен може бути пов'язаний з сучасною ситуацією у країна та світі в цілому, де релігія може виступати, чи не єдиним фактором розради.

Найменше значення для андрогінного типу гендерної ідентичності мають такі структурні елементи як МАГ(4), ВС (4,9), ПСН (3,8), САМ (3,6) та МОР (3,9). Це говорить про те, що релігія в даному випадку не сприймається як щось магічне, немає тенденції вірити у творця та у вищі сили, релігія не сприймається як взірець моральних норм та відсутня внутрішня мотивація у релігійному віруванні.

Таким чином, порівнюючи гендерні відмінності, можна виділити такі закономірності: для фемінного статевої ролівого типу провідними структурними компонентами релігійності виступають МАГ, ПІД, ВС; для маскуліного характерні такі компоненти як ПІД, МОР, ЗОВН; для андрогінного типу гендерної ідентичності структурними елементами виступають ФІЛ, ЗОВН та ПІД. Також можна відмітити, що представники з фемінним типом мають вищі бали з кожної зі субшкал, ніж респонденти з маскуліним та андрогінним типами.

Аналізуючи результати з точки зору гендерної приналежності, доцільно було дослідити також і статевої відмінності між структурними елементами

індивідуальної релігійності жінок та чоловіків. Виходячи з отриманих даних було отримано наступні результати (див. Додаток 3).

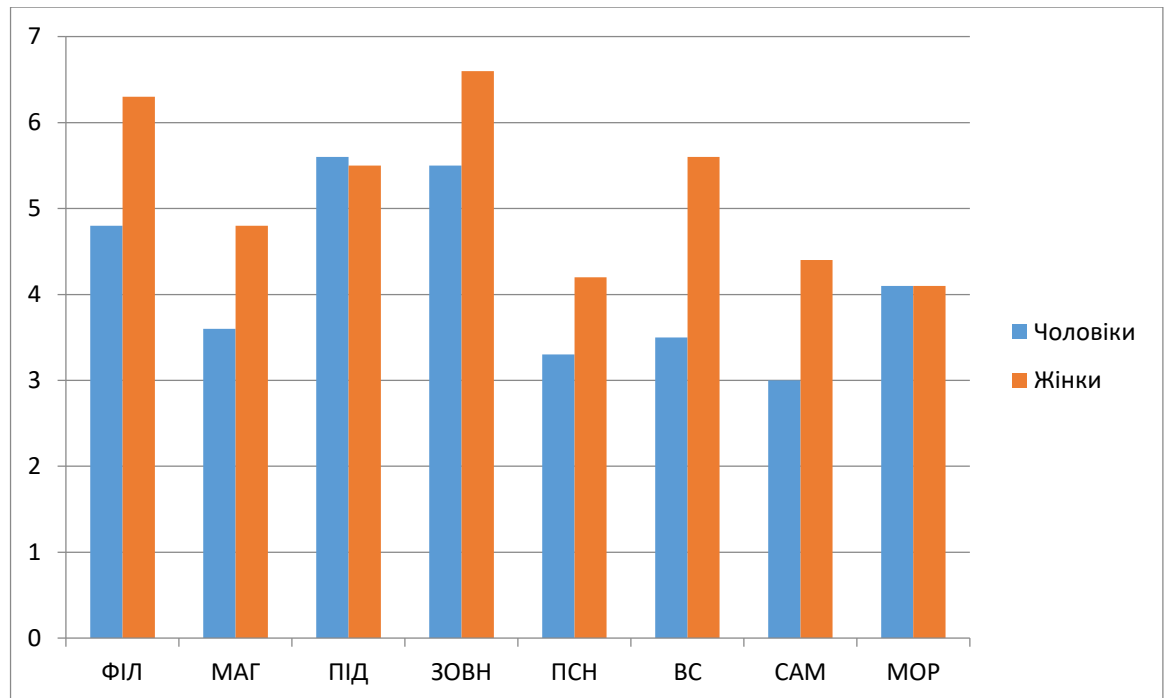

Рис 3.3.1.2 Порівняльний аналіз компонентів індивідуальної релігійності чоловіків та жінок

Виходячи з отриманих результатів бачимо, що структурними елементами релігійності у жінок виступають ФІЛ (6,3), ЗОВН (6,6), ВС (5,6) та ПІД (5,5). Можна відмітити, що всі показники знаходяться на середньому рівні. Це може свідчити, що жінки зазвичай сприймають релігійність через її зовнішні прояви та ознаки, а також як філософську концепцію, при цьому є також характерною віра у Творця, у вищу силу.

Найменш проявляються такі складові як МАГ (4,8), ПСН (4,2), САМ (4,4) ТА МОР (4,1), тобто в даному випадку релігія сприймається не як щось магичне та «псевдонаука» чи взірць моральних норм, а з точки зору ідеалістичної філософії.

Для чоловіків провідними компонентами релігійності виступають ПІД (5,6) ТА ЗОВН (5,5). Так як і для жінок, для чоловіків релігія слугує деякою

підтримкою, можна припустити, що цьому сприяє ідеологія українського суспільства, де Бог це творець, «правитель» і суддя.

Можна помітити, що показники в чоловіків є значно меншими, ніж в жінок. Такі складові індивідуальної релігійності як ФІЛ (4,7), МАГ(3,6), ПСН(3,3), ВС (3,5), САМ (3) та МОР (3,7) мають меншу значимість і мають здебільшого низькі показники. Тобто, для чоловіків релігія не відіграє роль чогось магічного, не має інтересу до чогось «псевдонаукового» та не слугує зразком моральних норм.

Отже, порівнюючи за статтю, можна зробити висновок, що для жіночої статі релігія виступає як філософська концепція, присутня тенденція віри в Творця та вищі сили, тоді як для чоловіків релігія характеризується зовнішніми ознаками та слугує своєрідним джерелом підтримки. Спільним є те, що як для жінок, так і для чоловіків зовнішні складові релігійності та фактор підтримки відіграють провідну роль.

3.3.2 Особливості взаємозв'язку рівня релігійності та гендерної ідентичності

На основі аналізу рівня релігійності та гендерної ідентичності респондентів, можна дослідити особливості взаємозв'язку цих феноменів у юнацькому віці.

Узагальнені результати взаємозв'язку рівня релігійної свідомості з типом гендерної ідентичності представлені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Взаємозв'язок рівня релігійності та психологічної статі

(в абсолютних показниках та %)

Тип психологічної статі	Рівні релігійності					
	високий		середній		низький	
	п	%	п	%	п	%
Андрогінний	12	22,6%	31	58,5%	10	18,9%

Фемінний	6	60%	3	30%	1	10%
Маскулінний	0	0%	6	85,7%	1	14,3%

Проаналізувавши рівень релігійності андрогінного статеворольового типу було отримано такі результати : високий рівень мають 22,6 % респондентів, 58,5 % - середній рівень та 18,9 % - низький рівень .

Рис 3.3.2.1 Співвідношення андрогінного типу гендерної ідентичності та рівнів релігійності

Більшість досліджуваних, які мають андрогінний тип гендерної ідентичності мають середній рівень релігійності, в даному випадку підтверджується наша гіпотеза. Це може говорити про те, що більшість досліджуваних мають стійку позицію, щодо релігійних явищ, мають деякий рівень релігійного досвіду та, скоріш за все, належать до певної конфесії, релігійної або соціально-демографічної групи.

За результатами аналізу маскулінного типу гендерної ідентичності отримали такі дані : середній рівень релігійної свідомості мають 85,7% респондентів, а низький рівень мають 14,3 %. Показовим є те, що частина респондентів має низький рівень релігійності, це свідчить, що присутня приналежність до певною конфесії, але при цьому традиції цієї віри не

займають місце у житті людини або релігійна ідентичність відсутня, індивід не відносить себе ні до однієї конфесії (атеїзм).

Рис 3.3.2.2 Співвідношення маскулінного типу гендерної ідентичності та рівнів релігійності

Отже, як бачимо, для маскулінного типу гендерної ідентичності провідним є середній рівень релігійності, в даному випадку гіпотеза не підтверджується, адже було припущено, що саме низький рівень буде характерним для даного типу статоворольової ідентифікації.

Проаналізувавши результати фемінного типу, 60% мають високий рівень релігійної свідомості, 30% респондентів середній та 10% низький рівень .

Рис 3.3.2.3 Співвідношення фемінного типу гендерної ідентичності та рівнів релігійності

Для фемінного типу провідним виступає високий рівень індивідуальної релігійності. Характерними ознаками цього рівня можна вважати: наявність стійкої позиції та релігійної ідентичності, дотримання традицій, глибинна релігійна самосвідомість. Респонденти з високим рівнем релігійності мають достатній рівень релігійного досвіду, завдяки чому формується їх позиція щодо релігійних явищ, в даному випадку релігія виступає як взірць моральних норм і є складовою життєвої позиції індивіда.

В даному випадку підтверджується наша гіпотеза, де було зазначено, що саме фемінний тип гендерної ідентичності матиме найвищий рівень релігійності.

Отже, за результатами зіставлення типу гендерної ідентичності та рівня релігійності в даній вибірці можна говорити про деякі тенденції:

- андрогінному та маскулінному типам гендерної ідентичності притаманний середній рівень релігійності;
- респонденти з фемінним типом здебільшого мають високий рівень релігійності.

Щоб перевірити достовірність наявності зв'язку між рівнем релігійності та статоворольовим типом, було використано коефіцієнт кореляції Пірсона (Рисунок 3.3.4).

Correlations (Spreadsheet2)	
Marked correlations are significant at $p < ,05000$	
N=70 (Casewise deletion of missing data)	
Variable	Рівень релігійності
Гендер	0,27

Рис.3.3.2.4 Результати рівня релігійності та гендерної ідентичності оброблені за допомогою: Statistica 6.0

Виходячи з отриманих даних, можна стверджувати, що між рівнем релігійності та гендерною ідентичністю існує прямий слабкий зв'язок.

Висновки до розділу 3

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Більшість досліджуваних вважають себе релігійними та відмітили у себе середній рівень релігійності. Більша частина респондентів є православними християнами.

2. Більшість респондентів мають середній рівень релігійності (57,2 %), високий рівень релігійності мають 25, 7 % респондентів та низький рівень релігійної свідомості мають 17,1 % досліджуваних.

3. За результатами частотного аналізу, найбільш поширеними є асоціації «церква», Бог, «віра», молитва, «ікони», християнство. Було виділено 8 категорій, серед яких такі як: релігійні вподобання, релігійні предикати, етичні категорії, середовище, персонажі, поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому, релігійні традиції, таїнства, нетипові поняття.

4. Домінуючим є андрогінний тип гендерної ідентичності – 75, 8% (32,9% - юнаки, 42,9 % - юнки). Фемінний статево-рольовий тип присутній у 14,2% досліджуваних жіночої статі. Маскулінний тип гендерної ідентичності спостерігається у 10% респондентів (юнаки - 7,1 %, юнки – 2,9 %).

5. Зазвичай представники з фемінним статево-рольовим типом сприймають релігійність через зовнішні ознаки такі як, наприклад носіння хрестика, ікони тощо , загалом релігія сприймається як щось магічне, потустороннє та слугує підтримкою та розрадою, схильні вірити у вищу силу, яка створила світ, при цьому релігія не сприймається як показник моральних норм. Щодо маскулінного типу, то показники майже за всіма складовими індивідуальної релігійності знаходяться на низьких показниках. Для даного

статеворольового типу релігія проявляється не тільки як зовнішні її ознаки, а й в дечому виступає як зразок моральних та поведінкових норм. Релігія не сприймається як щось магічне та потустороннє, при цьому відсутня внутрішня мотивація в релігійному віруванні. Для андрогінного типу релігія сприймається як філософська концепція, зокрема її гносеологічні корені, представники андрогінного статеворольового типу схильні до ідеалістичної філософії та сприймають релігію зазвичай через її зовнішні прояви. Порівнюючи структурні елементи релігійності за статевим фактором: для жіночої статі релігія виступає як філософська концепція, присутня тенденція віри в Творця та вищі сили, тоді як для чоловіків релігія характеризується зовнішніми ознаками та слугує своєрідним джерелом підтримки.

6. Результати зіставлення типу гендерної ідентичності та рівня релігійності в даній вибірці свідчать про їх слабкий зв'язок . В цілому, можна говорити про деякі тенденції:

- андрогінному та маскулінному типам гендерної ідентичності притаманний середній рівень релігійності;
- респонденти з фемінним типом здебільшого мають високий рівень релігійності.

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічний аналіз та емпіричне дослідження психологічних особливостей релігійності та гендерних особливостей юнаків дає можливість зробити наступні висновки:

1. Серед дослідників немає чіткого визначення поняття «релігійність», існує багато поглядів на явище релігійності в залежності від його проявів. Проаналізувавши різні погляди науковців, можна стверджувати, що релігійність – це своєрідний стан свідомості людини, який має певні якісні характеристики і провокує до того чи іншого способу взаємодії з навколишнім світом. Проблема критеріїв релігійності зводиться до встановлення особливостей релігійної свідомості з певними характеристиками, що пов'язані з індивідуальними й груповими факторами.

Гендер – це соціально-біологічні характеристики особистості, за допомогою яких визначаються психологічні та культурні відмінності понять «чоловік», «жінка» та їх соціальних ролей в суспільстві. Формування статевої ідентичності відбувається внаслідок засвоєння дітьми певної моделі поведінки, запропонованої дорослими. Виділяють 4 основних статеворольових типи: маскулінний, фемінний, андрогенний, невизначений. Аналіз концепцій гендеру дозволяє зробити висновок, що вони не протилежні одна одній, а, скоріше, спрямовані на різні аспекти статеворольової соціалізації і є взаємодоповнюючими.

2. Для більш чіткого розуміння особливостей та характеристик досліджуваного явища на основі аналізу попередніх досліджень та гіпотези було запропоновано теоретичну модель. Згідно з представленою моделлю, існує три рівня релігійності: низький, середній та високий та чотири статеворольових типи: фемінний, андрогінний, маскулінний та невизначений. Згідно, теоретичної моделі було припущено, що юнаки з гендером «маскулінність» матимуть низький рівень релігійності. Гендеру «фемінність»,

відповідає високий рівень релігійності. Провідними компонентами структури індивідуальної релігійності є пошук в релігії підтримки і розради, тенденція вірити в Творця і визнання існування вищої сили, внутрішня потреба у релігійному віруванні, ставлення до релігії як до зразку моральних норм поведінки. Середній рівень релігійності притаманний «андроґінному» та «невизначеному» типу гендерної ідентичності.

3. З метою емпіричного вивчення психологічних та гендерних особливостей релігійності юнаків нами було запропоновано комплекс методів: методика «Психологічний аналіз рівня індивідуальної релігійності» (І.Ф.Мягков, Ю. В. Щербатих, М. С. Кравцова), «Статорольовий опитувальник» (С.Бем) та «Анкета релігійних орієнтацій» (І.М.Богдановська). Для проведення дослідження було створено електронну Google форму онлайн-опитування.

4. За результатами частотного аналізу було виділено 8 категорій, серед яких такі як: релігійні вподобання, релігійні предикати, етичні категорії, середовище, персонажі, поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому, релігійні традиції, таїнства, нетипові поняття. Найпопулярнішими категоріями є «релігійні предикати», «поняття, що позначають роль в житті людини та суспільства в цілому» та «етичні категорії». Найменш популярними є такі категорії як «релігійні вподобання» та «персонажі». В юнацькому віці мислення набуває нестереотипного характеру, завдяки присутньому релігійному досвіду формується власне ставлення до релігійних явищ, релігійність здебільшого сформована, зокрема її когнітивна складова, що дозволяє розуміти та аналізувати релігійні символи .

5. У емпіричному дослідженні було розглянуто структуру та рівні індивідуальної релігійності в залежності від гендерної приналежності особистості. Виходячи з отриманих результатів спостерігаються деякі тенденції:

- зазвичай представники з фемінним статеворольвим типом сприймають релігійність через зовнішні ознаки такі як, наприклад носіння хрестику, ікони тощо, загалом релігія сприймається як щось магічне, потустороннє та слугує підтримкою та розрадою, досліджувані з даним типом схильні вірити у вищу силу, яка створила світ, при цьому релігія не сприймається як показник моральних норм;

- щодо маскулінного типу, то показники майже за всіма складовими індивідуальної релігійності знаходяться на низьких показниках. Для даного статеворольвового типу релігія проявляється не тільки як зовнішні її ознаки, а й в дечому виступає як зразок моральних та поведінкових норм. Релігія не сприймається як щось магічне та потустороннє, при цьому відсутня внутрішня мотивація в релігійному віруванні;

- для андрогінного типу релігія сприймається як філософська концепція, зокрема її гносеологічні корені, представники андрогінного статеворольвового типу схильні до ідеалістичної філософії та сприймають релігію зазвичай через її зовнішні прояви. Релігія в даному випадку не сприймається як щось магічне, немає тенденції вірити у творця та у вищі сили, релігія не сприймається як взірець моральних норм та відсутня внутрішня мотивація у релігійному віруванні. Показовим для всіх гендерів є компонент ПДД, який свідчить про пошук у релігії підтримки, цей феномен може бути пов'язаний з сучасною ситуацією у країні та світі в цілому, де релігія може виступати, чи не єдиним фактором розради.

- враховуючи не тільки гендерну приналежність, а й статеві відмінності, було встановлено, що для жінок характерна тенденція сприймати релігійність через її зовнішні прояви та ознаки, а також як філософську концепцію, при цьому є також характерною віра у Творця, у вищу силу. В даному випадку релігія постає не як щось магічне та «псевдонаука» чи взірець моральних норм, а з точки зору ідеалістичної філософії. Для чоловічої статі, так як і для жінок,

релігія слугує деякою підтримкою, можна припустити, що цьому сприяє ідеологія українського суспільства, де Бог це творець, «правитель» і суддя;

- на основі аналізу рівня релігійності та гендерної ідентичності респондентів, було досліджено особливості взаємозв'язку цих феноменів у юнацькому віці. Респонденти з андрогінним та маскульним типом гендерної ідентичності переважно мають середній рівень релігійності, а представники фемінного типу в переважній більшості характеризуються високим рівнем релігійності. Таким чином, висунута нами гіпотеза про взаємозв'язок рівня релігійності та гендерної ідентичності частково підтверджена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Ю.А. Структурна модель віри в юнацькому віці. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України*. Вип. 34. 2016. С. 17–30.
2. Андрианов Н.П., Лопаткин Р.А., Павлюк В.В. Особенности современного религиозного сознания. М., 1966.
3. Бем С. Линзы гендера. Трансформация взглядов на проблему неравенства полов . пер. с англ. Д. Викторовой. М. : РОССПЭН, 2004. 331 с.
4. Берн Ш.М. Гендерная психология: Учебник. СПб.: Прайм-Еврознак, 2001. 320 с.
5. Биков О.М. Методологічні підходи досліджень релігійних відносин. *Теорія та історія держави і права* . 2010. №17. С.37-40.
6. Богатирчук Ж. М. Гендерні особливості релігійності в юнацькому віці. *Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету*. Випуск 13. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020.
7. Богатирчук Ж. Теоретико-психологічний аналіз гендерних особливостей релігійності. *Особистісне зростання: теорія і практика: Збірник наукових праць*. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020. С. 18-20.
8. Боровцова М. С. Гендер як неповторна репрезентація статті. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія: Психологія*. 2012. №5, Т.17. С. 6–12.
9. Борунков Ю.Ф. Структура религиозного сознания. – М., 1971. 176 с.
10. Бучма О. Релігія, право, громадянське суспільство: рецепція в українських реаліях . *Українське релігієзнавство*. 2015. № 73. С. 274-279

11. Васильєва І. В. Релігійна культура і релігійна діяльність: методологічні аспекти дослідження. *Політологічний вісник. Зб-к наук, праць.* - К.: «ІНТАС», 2009. - Вип. 43.С. 31-40.
12. Войновская О.А. Психологические особенности личностной религиозности .19.00.01.– Одесса, 2007. 220 с.
13. Гаврілова Н. Особливості студентських духовних шукань в умовах трансформації українського суспільства. Духовні засади розвитку людства в епоху глобалізації та українська перспектива., К., 2005. С.202-208.
14. Галустьян Ю.М., Новицька В.П. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості .Український соціум. 2004. № 1 (3). С. 7–13.
15. Глушак А. С., Пирог Г. В. Соціальні цінності християнства. *Науковий вісник Чернівецького Університету.* 2005. Вип. 242-243: Філософія. С. 12-20.
16. Говорун Т. В. Гендерна психологія. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
17. Головина Е. Ю. Духовный интеллект как детерминанта моральной ответственности личности. *Теорія і практика управління соціальними системами: щоквартальний науковопрактичний журнал.* Вип.4. Харків : НТУ «ХП», 2014. С. 51–58.
18. Головка Л. В. Релігійність особи: мотиви і вияви . *Гуманітарний вісний ЗДІА.* 2007. Вип. 31. С. 110–113.
19. Головнева И.В. Трансформация гендерной идентичности населения Украины: между Западом и Востоком .После империи: исследования восточноевропейского Пограничья: [Сб. ст.] / [Под ред.: И. Бобкова и др.]. Вильнюс, 2005. С. 223–229.
20. Горностай П.П. Психологічні ролі в структурі особистості .*Наукові студії з соціальної та політичної психології.* К., 2000. –Вип. 2(5). С. 104–111.
21. Дулуман Є.К. Релігія як соціально-історичний феномен. К., 1974. 263с.

22. Жигайло Н.І Залежність рівнів розвитку релігійної свідомості студентської молоді від особистісних характеристик. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008.№ 2. С. 153-167.
23. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця : монографія. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. 336 с.
24. Завгородня О.С. До проблеми психологічного змісту фемінності та маскулітності . *Освіта і управління*. Вип.4. 2002. С.87-96.
35. Колодний А. Академічне релігієзнавство. К. : Світ знань, 2000. 862с.
25. Кочарян А.С. Личность и половая роль: Симптомокомплекс маскулітності/фемінності в нормі і патології. Х.: Основа, 1996. – 127 с.
26. Кочарян А.С., Терещенко Н.Н. Полоролева ідентичність у жінок. *Вісник Харківського університету*. 2000. Серія Психологія. № 498. С. 81– 87.
27. Крупська О.І. Релігійні уявлення та особливості їх формування в студентській молоді . *Психологічні перспективи*. Вип. 16, 2010. С. 125–132.
28. Кузнецов О.І. Структура та типологічні особливості релігійності студентів. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України* . Вип.35. 2017. С. 259–271.
29. Лобовик Б.О. Буденна релігійна свідомість. К., 1971. 174с.
30. Лобовик Б.О. Релігія як феномен і категорія релігієзнавства . *Українське релігієзнавство*. 1996. № 4. С. 3-12
31. Мірило Ю. Гендерні особливості особистості у юнацькому віці. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. Вип. 9. 2016. С. 83–90.
32. Мягков И.Ф., Щербатых Ю.В., Кравцова М.С. Психологический анализ уровня индивидуальной религиозности .*Психологический журнал*, Т.17, №6, 1996, С.119-122.

33. Найдовська І.В. Вплив статеворольового розвитку жінок на особливості їх життєвого стилю : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01/ Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2002. 19 с.
34. Основи теорії гендеру: [навч. посіб.] В.П. Агеєва, Л.С. Кобилянська, М.М. Скорик та інш. – К.: К.І.С., 2004. С. 141–145.
35. Пирог Г. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект). *Українське релігієзнавство*. 2006. Вип. 39. С. 93-102.
36. Пирог Г. В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства): автореф. дис. ... канд. філос. наук. Киев, 2005. 26 с.
37. Пирог Г. В. Християнські цінності у сучасному українському суспільстві. *Науковий вісник Чернівецького Університету*. 2004. Вип. 203-204: Філософія. С.22-26.
38. Пирог Г. Соціальні аспекти функціонування релігійних цінностей. *Українське релігієзнавство*. 2003. Вип. 26. С. 30-37.
39. Психологія. З викладом основ психології релігії .Під ред. о. Юзефа Макселона; Пер. з польс. Т. Чорновіл. Львів : Свічадо, 1998, 320 с.
40. Савченко О. В. Особистісний досвід як основа розвитку духовності. *Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ. Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. 2015. Вип. 20. Ч. 2. С. 156–163.
41. Свідерська Г.М. Релігійність як соціально – психологічний чинник особистісного становлення дівчат і хлопців студентського віку. *Науковий вісник херсонського державного університету*. 2017. №4. С. 84—90.
42. Угринович Д. М. Психология религии. Москва : Политиздат, 1986, 145с.
43. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис . Под ред. А. В. Толстых. М., 1996 . 344 с.

44. Яремко О. Соціально- психологічні особливості релігійності студентів. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць КІНУ. ім. І.Огієнка інституту ім. Г.С.Костюка НАПН України.* 2011. № 14. С.900-910.
45. Chaim W. Концепcje rozwoju u religijnego .*Studia z psychologii rozwoju.* – Kraków : TN PAT, 2004. S. 213–254.
46. Gould J. A. Classic Philisophical Questions. Columbus : Bell and Howell Company, 1978. 671 p.
47. Kohlberg L. Essays in Moral Development. V. II: The psychology of moral development. N.Y.: Harper and Row, 1984.
48. Tobacyk J. A Revised Paranormal Belief Scale . *The International Journal of Trans* personal Studies.* 2004. Vol. 23. P. 94-98.

АНОТАЦІЯ

Богатирчук Ж.М. Гендерні особливості релігійності у юнацькому віці: кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія освітньої програми Психологія розвитку. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2020. 88 с.

Об'єктом дослідження є релігійність у юнацькому віці.

Предмет дослідження – гендерні особливості релігійності у юнацькому віці.

Мета дослідження – визначити гендерні особливості релігійності у юнацькому віці. Основними завданнями дослідження є: емпірично дослідити психологічні та гендерні особливості релігійності юнаків та проаналізувати зв'язок гендерних відмінностей та релігійності в юнацькому віці.

Для вивчення рівня релігійності у юнацькому віці використані теоретичний аналіз та узагальнення; для емпіричного дослідження методики: «Психологічний аналіз рівня індивідуальної релігійності» (І. Ф. Мягков, Ю. В. Щербатих, М. С. Кравцова), «Статеворольовий опитувальник» Сандри Бем та модифіковану «Анкету релігійних орієнтацій» І.М.Богдановської. Для проведення дослідження було створено електронну форму опитування з використанням Google форми.

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження було досліджено, що більшість респондентів мають середній рівень релігійності, на другому місці високий рівень, низький рівень релігійної має найменша кількість досліджуваних. Домінуючим є андрогінний тип гендерної ідентичності (75,8%), фемінний статоворольвий тип присутній у 14,2% досліджуваних жіночої статі, маскулінний тип гендерної ідентичності спостерігається у 10% респондентів .

Представники з фемінним статево-рольовим типом сприймають релігійність через зовнішні ознаки, такі як носіння хрестика, ікони тощо, загалом релігія сприймається як щось магічне, потустороннє та слугує підтримкою та розрадою, вони схильні вірити у вищу силу, яка створила світ, при цьому релігія не сприймається як показник моральних норм.

Щодо маскулінного типу, то показники майже за всіма складовими індивідуальної релігійності низькі. Для даного статево-рольового типу релігія проявляється не тільки як зовнішні її ознаки, а й виступає як зразок моральних та поведінкових норм.

Представники андрогінного статево-рольового типу сприймають релігію як філософську концепцію і через її зовнішні прояви, вони схильні до ідеалістичної філософії.

Порівняння структурних елементів релігійності за статевим фактором показало, що для жіночої статі релігія виступає як філософська концепція, присутня віра в Творця та вищі сили, тоді як для чоловіків релігія характеризується зовнішніми ознаками та слугує своєрідним джерелом підтримки.

За результатами зіставлення типу гендерної ідентичності та рівня релігійності можна говорити про деякі тенденції - андрогінному та маскулінному типам гендерної ідентичності притаманний середній рівень релігійності; респонденти з фемінним типом здебільшого мають високий рівень релігійності.

Дослідження може бути використано для розробки низки подальших досліджень, які стосуються функціональності релігійності. Також його результати можуть бути корисними для батьків, вчителів та психологів, які здійснюють виховання підростаючого покоління.

Ключові слова: юнацький вік, релігійність, гендер, стать, фемінність, маскуліність, андрогінність.

ANNOTATION

Bogatyrchuk Zh. M. Gender features of religiosity in adolescence: qualification (diploma) work of the applicant of higher education of the second (master's) level of higher education of specialty 053 Psychology of the educational program Psychology of development. Zhytomyr State University named after Ivan Franko. Zhytomyr, 2020. 88 p.

The object of research is religiosity in adolescence.

The subject of research is gender features of religiosity in adolescence.

The purpose of the study is to determine the gender characteristics of religiosity in adolescence.

The main objectives of the study are: to empirically investigate the psychological and gender characteristics of the religiosity of young people and to analyze the relationship between gender differences and religiosity in adolescence.

Theoretical analysis and generalizations were used to study the level of religiosity in adolescence; for the organization of an empirical study of the method: "Psychological analysis of the level of individual religiosity" (IF Myagkov, Yu. V. Shcherbatykh, MS Kravtsova), "Gender Questionnaire" by Sandra Bem and modified "Questionnaire of religious orientations" IM Bogdanovskaya. An electronic survey form using the Google form was created for the study.

Based on the results of the empirical study, it was investigated that most respondents have an average level of religiosity, followed by a high level, a low level of religion has the lowest number of respondents. The dominant is the androgynous type of gender identity (75.8%), the feminine gender role type is present in 14.2% of women, the masculine type of gender identity is observed in 10% of respondents.

Usually, women with a feminine gender role perceive religiosity through external signs such as wearing a cross, icons, etc., in general, religion is perceived as something magical, otherworldly and serves as support and consolation, tend to believe in a higher power that created the world as an indicator of moral norms. As

for the masculine type, the indicators for almost all components of individual religiosity are low. For this gender-role type, religion is manifested not only as its external features, but also in some ways acts as a model of moral and behavioral norms. Religion is not perceived as something magical and otherworldly, and there is no intrinsic motivation in religious belief. For the androgynous type, religion is perceived as a philosophical concept, in particular its epistemological roots, the representatives of the androgynous sex-role type are prone to idealistic philosophy and perceive religion usually through its external manifestations. Comparing the structural elements of religiosity by gender: for women, religion acts as a philosophical concept, there is a tendency to believe in the Creator and higher powers, while for men, religion is characterized by external features and serves as a kind of source of support.

According to the results of comparing the type of gender identity and the level of religiosity, we can talk about some trends - androgynous and masculine types of gender identity are characterized by an average level of religiosity; respondents with a feminine type mostly have a high level of religiosity.

The research can be used to develop a number of further studies related to the functionality of religiosity. Its results can also be useful for parents, teachers and psychologists who carry out educational and value-oriented activities in the education of the younger generation.

Key words: adolescence, religiosity, gender, sex, femininity, masculinity, androgyny.